

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 12 september 2018*

”Begäran om förhandsavgörande – Förordning (EG) nr 44/2001 – Domstols behörighet på privaträttens område – Särskilda behörighetsregler – Artikel 5 led 3 – Domstols behörighet vad avser skadestånd utanför avtalsförhållanden – Den ort där skadan inträffade eller kan inträffa – Konsument med hemvist i en medlemsstat som via en bank etablerad i denna medlemsstat, köpt värdepapper emitterade av en bank etablerad i en annan medlemsstat – Behörighet att pröva talan om skadestånd utanför avtalsförhållanden som konsumenten väckt mot denna bank”

I mål C-304/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen, Österrike) genom beslut av den 10 maj 2017, som inkom till domstolen den 24 maj 2017, i målet

Helga Löber

mot

Barclays Bank plc,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta (referent) samt domarna C.G. Fernlund, J.-C. Bonichot, S. Rodin och E. Regan,

generaladvokat: M. Bobek,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Helga Löber, genom L. Aigner, Rechtsanwalt,
- Barclays Bank plc, genom H. Bielez, Rechtsanwalt,
- Republiken Greklands regering, genom G. Papadaki, S. Papaioannou och T. Papadopoulou, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

– Europeiska kommissionen, genom M. Wilderspin och M. Heller, båda i egenskap av ombud,
och efter att den 8 maj 2018 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 5 led 3 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).
- 2 Denna begäran har framställts i ett mål mellan Helga Löber och Barclays Bank plc angående en talan om skadeståndsansvar utanför avtalsförhållanden mot denna bank.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 Skälen 11 och 12 i förordning nr 44/2001 har följande lydelse:

”(11) Behörighetsbestämmelserna måste uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist, och det måste alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till partsautonomin gör det berättigat att använda någon annan anknytning. I fråga om juridiska personer bör hemvisten definieras autonomt så att de gemensamma reglerna blir klara och behörighetskonflikter kan undvikas.

(12) Principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsregler i de fall där det finns en nära koppling mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta rättskipningen.”
- 4 I artikel 2.1 i denna förordning anges följande:

”Om inte annat föreskrivs i denna förordning, skall talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap.”
- 5 I artikel 5 leden 1 och 3 i samma förordning föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat kan väckas i en annan medlemsstat

1) a) om talan avser avtal, vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser;

...

3) om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden, vid domstolen i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa,”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 6 Barclays Bank är etablerad i London (Förenade kungariket) och har en filial i Frankfurt am Main (Tyskland).

- 7 Denna bank emitterade certifikaten "X1 Global EUR Index" (nedan kallade certifikaten) i form av innehavarskuldebrev, vilka tecknades av institutionella investerare som därefter sålde dem vidare på sekundärmarknaden, bland annat till konsumenter i Österrike.
- 8 Certifikaten emitterades med stöd av ett tyskt basprospekt av den 22 september 2005, anmält till Österreichische Kontrollbank (behörig österrikisk bank) och av allmänna villkor av den 20 december 2005. Den allmänna teckningsperioden löpte mellan den 20 december 2005 och den 24 februari 2006. Emissionen genomfördes den 31 mars 2006.
- 9 Återbetalningsbeloppet och därmed värdet på certifikaten bestämdes efter ett index på en portfölj av flera fonder, vilket innebär att certifikatens värde omedelbart var knutet till denna portfölj. Portföljen upprättades och förvaltades av X1 Fund Allocation GmbH, ett bolag etablerat i Tyskland. Pengarna som investerades i certifikaten användes i ett pyramidspel och har till stor del förlorats med den följden att certifikaten inte längre har något värde.
- 10 Helga Löber, med hemvist i Wien (Österrike), investerade via två olika österrikiska banker, den ena etablerad i Salzburg (Österrike) och den andra i Graz (Österrike), ett belopp på totalt 28 648,43 euro för förvärv av dessa certifikat.
- 11 I egenskap av investerare som lidit skada väckte hon talan vid Handelsgericht Wien (Handelsdomstolen i Wien, Österrike) mot Barclays Bank med yrkande om att denna bank skulle betala 34 459,06 euro på grund av bankens ansvar i och utanför avtalsförhållanden samt att banken skulle redovisa sin finansiella situation. Till stöd för sin talan gjorde hon bland annat gällande att informationen i prospektet om certifikaten var bristfällig.
- 12 Genom beslut av den 18 juli 2016 avvisade Handelsgericht Wien (Handelsdomstolen i Wien) talan och angav som skäl för beslutet att domstolen enligt artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001 saknade behörighet eftersom Helga Löber inte hade hävdats att skadan hade uppstått direkt på ett bankkonto som hon öppnat på en bank i Wien (Österrike). Eftersom hon hade förvärvat certifikaten via banker etablerade i Graz eller i Salzburg, hade skadan enligt den domstolen inträffat på nämnda orter och inte inom domkretsen för nämnda domstol.
- 13 Helga Löber överklagade beslutet till Oberlandesgericht i Wien (Regionala överdomstolen i Wien, Österrike) som genom beslut av den 6 december 2016 fastställde det överklagade beslutet och därvid slog fast att artikel 5 led 1 a i förordning nr 44/2001 var tillämplig samt att österrikiska domstolar saknade behörighet.
- 14 Helga Löber överklagade beslutet från Oberlandesgericht Wien (Regionala överdomstolen i Wien) till den hänskjutande domstolen och yrkade att den domstolen skulle konstatera att Handelsgericht Wien (Handelsdomstolen i Wien) var behörig domstol enligt artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001.
- 15 Mot denna bakgrund beslutade Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen, Österrike) att vilandeförklara målet och att ställa följande fråga till domstolen:

"Vilken domstol är i enlighet med artikel 5 led 3 i förordning [nr 44/2001] behörig att pröva talan om ansvar utanför avtalsförhållanden på grund av ett prospekt när:

- investeraren på sin hemvistort fattade beslut att investera till följd av det bristfälliga prospektet, och
- [investeraren] på grundval av detta beslut, överförde köpesumman för det värdepapper som förvärvats på sekundärmarknaden från sitt konto i en österrikisk bank till ett avräkningskonto i en annan österrikisk bank, varifrån köpesumman därefter överfördes till säljaren för kärandens räkning?

Är det:

- a) domstolen inom vars domkrets investeraren har sin hemvist,
- b) domstolen inom vars domkrets den bank har sitt säte eller den filial är etablerad i vilken käranden har det konto från vilket han eller hon överförde det investerade beloppet till avräkningskontot,
- c) domstolen inom vars domkrets den bank har sitt säte eller den filial är etablerad i vilken avräkningskontot öppnades,
- d) någon av dessa domstolar enligt klagandens val, eller
- e) ingen av dessa domstolar?”

Tolkningsfrågan

- 16 Den hänskjutande domstolen har ställt frågan för att få klarhet i hur artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001 ska tolkas såvitt gäller begreppet ”den ort där skadan inträffade”, i den mening som avses i denna bestämmelse, för att bestämma vilka domstolar i en medlemsstat som är behöriga att pröva en talan om ansvar utanför avtalsförhållanden när talan har väckts av en investerare med hemvist i en medlemsstat, när den riktar sig mot en bank, etablerad i en annan medlemsstat, som har utfärdat ett certifikat, när grunden för talan är att otillräckliga uppgifter har lämnats i prospektet för certifikatet och när den av investeraren påstådda skadan består av ekonomisk skada som realiseras på dennes bankkonto hos en bank etablerad i den medlemsstat där investeraren har sin hemvist.
- 17 Inledningsvis bör det erinras om att den särskilda bestämmelsen om behörighet i artikel 5 led 3 i denna förordning ska tolkas självständigt och restriktivt (dom av den 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 43; dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 37, och dom av den 21 april 2016, Austro-Mechana, C-572/14, EU:C:2016:286, punkt 29).
- 18 Behörigheten enligt artikel 2 i nämnda förordning, det vill säga behörigheten för domstolarna i den medlemsstat där svaranden har hemvist, utgör huvudregeln. Det är endast med undantag från denna allmänna regel som det i förordningen föreskrivs särskilda och exklusiva behörighetsregler, vilka anges genom en uttömmande uppräknings av de fall där talan mot svaranden får eller ska väckas vid en domstol i en annan medlemsstat (dom av den 13 juli 2006, Reisch Montage, C-103/05, EU:C:2006:471, punkt 22, och dom av den 12 maj 2011, BVG, C-144/10, EU:C:2011:300, punkt 30).
- 19 Det framgår av domstolens fasta praxis att begreppet ”talan som avser skadestånd utanför avtalsförhållanden” omfattar varje talan som syftar till att gentemot svaranden göra gällande ett ansvar som inte är hänförligt till ett ”avtal”, i den mening som avses i artikel 5 led 1 a i förordning nr 44/2001 (dom av den 27 september 1988, Kalfelis, 189/87, EU:C:1988:459, punkterna 17 och 18; dom av den 13 mars 2014, Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punkt 20; dom av den 21 april 2016, Austro-Mechana, C-572/14, EU:C:2016:286, punkt 32, och dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 24).
- 20 Domstolen har särskilt funnit att artikel 5 led 3 i denna förordning är tillämplig på en talan som syftar till att gentemot en emittent av ett certifikat göra gällande dennes ansvar dels för prospektet för detta certifikat, dels för åsidosättande av andra lagstadgade informationsskyldigheter som åligger denne emittent, i den mån detta ansvar inte följer av ett avtal i den mening som avses i artikel 5 led 1 a i nämnda förordning (dom av den 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 57).

- 21 När det gäller den fråga som är aktuell i det nationella målet räcker det att konstatera dels att den hänskjutande domstolen har angett att det ansvar som åberopats för prospektet inte följer av ett avtal, dels att syftet med Helga Löbers talan i det nationella målet är att Barclays Bank ska åläggas skadeståndsansvar utanför avtalsförhållanden.
- 22 Domstolen erinrar om att begreppet ”den ort där skadan inträffade eller kan inträffa” i artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001, kan avse både den ort där skadan uppkom och den där den skadevällande händelsen inträffade, vilket medför att talan kan väckas mot svaranden vid domstolen på den av dessa två orter som käranden väljer (dom av den 10 juni 2004, Kronhofer, C-168/02, EU:C:2004:364, punkt 16; dom av den 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 45; dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 38, och dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 28).
- 23 Domstolen har i detta hänseende funnit att begreppet ”den ort där skadan inträffade” inte tolkas extensivt i sådan utsträckning att det omfattar varje ort där man kan märka de skadliga följderna av en omständighet som redan har förorsakat en skada som faktiskt har uppkommit på en annan ort (dom av den 19 september 1995, Marinari, C-364/93, EU:C:1995:289, punkt 14; dom av den 10 juni 2004, Kronhofer, C-168/02, EU:C:2004:364, punkt 19, och dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 34). Domstolen har även funnit att begreppet inte avser den ort där käranden har sin hemvist och huvuddelen av sin förmögenhet enbart på grund av att käranden har lidit ekonomisk skada där till följd av en förmögenhetsförlust som inträffat, och som käranden har lidit, i en annan medlemsstat (dom av den 10 juni 2004, Kronhofer, C-168/02, EU:C:2004:364, punkt 21, och dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 35).
- 24 Att käranden lidit ekonomisk skada är följaktligen inte skäl nog för att ge behörighet åt domstolen på den ort där han eller hon har sin hemvist när såväl den omständighet som orsakat skadan, som den ort där skadan uppkommit kan lokaliseras till en annan medlemsstats territorium (dom av den 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 49).
- 25 En sådan behörighet kan emellertid motiveras i den mån kärandens hemvist sammanfaller med den ort där den omständighet som orsakat skadan inträffat eller den ort där skadan uppkommit (dom av den 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 50).
- 26 I förevarande fall är det i det nationella målet fråga om att fastställa den ort där skadan uppkommit.
- 27 Av domstolens praxis följer att denna ort är den där den påstådda skadan visar sig konkret (dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 52).
- 28 Dessutom har domstolen funnit att domstolarna där käranden har sin hemvist, med hänvisning till den ort där skadan uppkommit, i enlighet med artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001 är behöriga, att pröva en talan som syftar till att gentemot en emittent av ett certifikat göra gällande dennes ansvar dels för prospektet för detta certifikat, dels för åsidosättande av andra lagstadgade informationsskyldigheter som åligger denne emittent, bland annat när den påstådda skadan uppkommit direkt på kärandens konto i en bank som är etablerad inom dessa domstolars domkrets (dom av den 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 57).
- 29 I sin dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449), preciserade domstolen att detta konstaterande skulle ses mot bakgrund av särskilda förhållanden i det målet, vilka kännetecknades av att flera olika omständigheter samfällt pekade mot att ge behörighet åt nämnda domstolar (dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 37).

- 30 Domstolen har således funnit att artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den i en medlemsstat belägna ort där en skada uppkommit inte, i avsaknad av andra anknytningsmoment, kan anses utgöra "den ort där skadan inträffade", när skadan uteslutande består i en förmögenhetsskada som förverkligats direkt på kärandens bankkonto och som är följden av ett otillåtet handlande i en annan medlemsstat (dom av den 16 juni 2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 40).
- 31 I det nu aktuella fallet förefaller de särskilda omständigheterna i det nationella målet sammantaget utgöra grund för att ge behörighet åt de österrikiska domstolarna.
- 32 Såsom framgår av beslutet om hänskjutande har Helga Löber sin hemvist i Österrike och samtliga betalningar i samband med den investering som det är fråga om i det nationella målet gjordes från österrikiska bankkonton, det vill säga hennes personliga bankkonto och de avräkningskonton som var speciellt avsedda för denna transaktion.
- 33 Dessutom, utöver det faktum att Helga Löbers transaktion enbart behandlades av österrikiska banker, framgår det även av beslutet om hänskjutande att hon förvärvade certifikaten på den österrikiska sekundärmarknaden, att den information som hon erhöll beträffande certifikaten var den som fanns i det prospekt angående certifikaten som anmälts till Österreichische Kontrollbank och att det var i Österrike som hon, på grundval av denna information, gjorde investeringen som ledde till en definitiv förlust av hennes kapital.
- 34 Behörighet för österrikiska domstolar under de förhållanden som är aktuella i det nationella målet är dessutom förenligt med de syften som eftersträvas med förordning nr 44/2001 vad gäller att behörighetsreglerna ska vara förutsebara, närhet mellan de domstolar som utses enligt dessa bestämmelser och tvisteföremålet, liksom god rättskipning, enligt skälen 11 och 12 i denna förordning.
- 35 Att fastställa den ort där den bank är etablerad i vilken käranden öppnat det bankkonto där skadan direkt visat sig som den ort där skadan uppkommit är förenligt med syftet med förordning nr 44/2001, nämligen att stärka det rättsliga skyddet för personer etablerade i unionen genom att göra det möjligt för käranden att enkelt avgöra vid vilken domstol denne ska väcka talan och för svaranden att förutse vid vilka domstolar talan kan väckas mot honom eller henne. En emittent av ett certifikat som inte uppfyllt sina skyldigheter enligt lag vad gäller prospektet borde nämligen, i samband med att denne beslutar att offentliggöra prospektet för detta certifikat i andra medlemsstater, kunna förvänta sig att otillräckligt informerade aktörer i dessa andra medlemsstater kommer att investera i detta certifikat och lida skada (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 56).
- 36 Mot denna bakgrund ska den fråga som ställts besvaras så att artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att när en investerare, i en sådan situation som den i det nationella målet, väcker talan om skadeståndsansvar utanför avtalsförhållande mot en bank som har utfärdat ett certifikat som denne har investerat i på grundval av ett prospekt avseende detta certifikat har investerat, är domstolarna där investeraren har sin hemvist behöriga, såsom domstolar på den ort där skadan inträffade i den mening som avses i denna bestämmelse, att pröva talan, när den påstådda skadan består av en ekonomisk skada som uppstått direkt på ett bankkonto som nämnda investerare har hos en bank etablerad inom dessa domstolars domkrets och även de övriga särskilda omständigheterna i denna situation samfällt pekar mot att ge behörighet åt dessa domstolar.

Rättegångskostnader

- 37 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Artikel 5 led 3 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att när en investerare, i en sådan situation som den i det nationella målet, väcker talan om skadeståndsansvar utanför avtalsförhållande mot en bank som har utfärdat ett certifikat som investeraren på grundval av ett prospekt avseende detta certifikat har investerat i, är domstolarna där investeraren har sin hemvist behöriga, såsom domstolar på den ort där skadan inträffade i den mening som avses i denna bestämmelse, att pröva talan när den påstådda skadan består av en ekonomisk skada som uppstått direkt på ett bankkonto som nämnda investerare har hos en bank etablerad inom dessa domstolars domkrets och även de övriga särskilda omständigheterna i denna situation samfällt pekar mot att ge en behörighet åt dessa domstolar.

Underskrifter